AGRICULTURAL AND RESOURCE ECONOMICS
KASETSART UNIVERSITY

เอกสารคำสอน

วิชาเศรษฐศาสตร์การจัดการธุรกิจฟาร์ม

บทที่ 5 บัญชีฟาร์ม

ผศ.ดร.สุวรรณา สายรวมญาติ

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์และทรัพยากร
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กรกฎาคม 2567

เอกสารคำสอน วิชาเศรษฐศาสตร์การจัดการธุรกิจฟาร์ม

บทที่ 5 บัญชีฟาร์ม

1. เกริ่นนำ 5-1

2. ความเชื่อมโยงของการบันทึกและงบการเงินของฟาร์ม 5-1

3. คำศัพท์ที่ควรทราบ 5-2

4. ประเภทของระบบบัญชีฟาร์ม 5-3

4.1 ห้วงบัญชี 5-3

4.2 ระบบบัญชีแบบเกณฑ์เงินสดและเกณฑ์คงค้าง 5-3

4.3 ระบบบัญชีเดี่ยวและบัญชีคู่ 5-5

5. การประเมินค่าสินทรัพย์ 5-7

6. การคำนวณค่าเสื่อม 5-9

7. งบการเงิน 5-14

7.1 งบดุล 5-14

7.2 งบกำไรขาดทุน (งบรายได้รายจ่าย) 5-19

7.3 งบกระแสเงินสด 5-29

หนังสือแนะนำ 5-31

คำถามท้ายบทที่ 5 5-31

บทที่ 5 บัญชีฟาร์ม

1. เกริ่นนำ

การมีบัญชีฟาร์มเปรียบเสมือนการมีเข็มทิศนำทางธุรกิจฟาร์ม เนื่องจากเป็นข้อมูลที่เจ้าของฟาร์ม/ผู้จัดการฟาร์มใช้ในการติดตามและวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของธุรกิจฟาร์มได้ นอกจากนี้ การจัดทำบัญชีฟาร์มยังช่วยให้เจ้าของฟาร์ม/ผู้จัดการฟาร์มใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์สถานะทางการเงินเพื่อประเมินประสิทธิภาพการผลิต ใช้ในการวางแผนและควบคุมต้นทุนการผลิต ทำให้วางแผนการใช้จ่ายได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นำมาซึ่งการกำหนดแนวทางพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงาน ส่งผลดีต่อการดำเนินธุรกิจฟาร์มในระยะยาว

2. ความเชื่อมโยงของการบันทึกและงบการเงินของฟาร์ม

ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกกิจการฟาร์มทั้งการบันทึกรายการทรัพย์สิน หนี้สิน กิจกรรมการผลิต การใช้ปัจจัยการผลิต การตลาดและการขาย เป็นข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการจัดทำข้อมูลรายรับ รายจ่าย สินค้าคงคลัง สินทรัพย์ และหนี้สิน ข้อมูลเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญในการจัดทำงบการเงินของธุรกิจฟาร์มทั้ง งบดุล งบกำไรขาดทุน และงบกระแสเงินสด สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลจากการบันทึกกิจการฟาร์มและงบการเงินสำหรับบัญชีฟาร์มได้ ดังภาพที่ 1

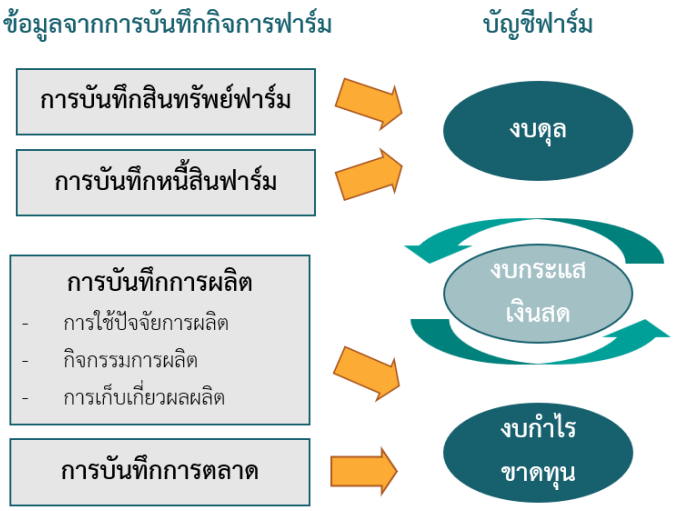

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลจากการบันทึกกิจการฟาร์มและบัญชีฟาร์ม

3. คำศัพท์ที่ควรทราบ

ในระบบบัญชีมีคำศัพท์เฉพาะในการจัดทำบัญชีฟาร์มที่ควรทราบ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คำศัพท์เฉพาะในการจัดทำบัญชีฟาร์มที่ควรทราบ

คำศัพท์	ความหมาย
ระบบบัญชี (accounting systems)	ระบบการจัดการข้อมูลทางการเงิน และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุน การปฏิบัติงาน การบริหารความเสี่ยง การควบคุมภายใน การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล การกำกับดูแลกิจการ และการตัดสินใจ
สินทรัพย์ฟาร์ม (farm asset)	ทรัพยากรที่ธุรกิจฟาร์มมี ประเมินมูลค่าเป็นเงินและจับต้องได้
หนี้สินฟาร์ม (farm liability)	พันธะผูกพันทางการเงินที่ฟาร์มต้องชำระคืนให้กับเจ้าหนี้ (แหล่งกู้ยืม) ในอนาคต
ส่วนของเจ้าของ (owner's equity)	ผลต่างระหว่างสินทรัพย์ทั้งหมดหักด้วยหนี้สินทั้งหมดของกิจการ แสดงถึงมูลค่าของกิจการที่เป็นของเจ้าของ (net worth)
สินทรัพย์คงเหลือ (inventory)	สินทรัพย์หมุนเวียนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ ปลูกพืช ของฟาร์ม เช่น ผลผลิตที่ผลิตเพื่อขายแต่ยังไม่ได้ขาย ปัจจัยการผลิต เช่น อาหารสัตว์ หรือวัสดุสิ้นเปลืองที่คงเหลือ ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยสินทรัพย์เหล่านี้คาดว่าจะแปลงเป็นเงินสดภายใน 1 ปี หรือประเมินค่าเทียบเท่าเงินสดได้
ลูกหนี้การค้า (account receivable)	เงินที่ฟาร์มคาดว่าจะได้รับจากลูกค้าจากการขายสินค้าหรือบริการ (ขายไปแล้วแต่ยังไม่ได้เงิน) เช่น ขายสุกรขุนให้ผู้ซื้อแต่ยังไม่ได้รับเงิน
เจ้าหนี้การค้า (account payable)	เงินที่ฟาร์มต้องชำระให้กับเจ้าหนี้จากการซื้อสินค้าและบริการ เป็นหนี้สินหมุนเวียนที่คาดว่าจะชำระคืนภายใน 1 ปี เช่น ฟาร์มสุกรซื้อปลายข้าว ยังไม่ต้องชำระเงินในทันทีเนื่องจากได้เครดิตจ่ายภายใน 30 วัน
รายจ่ายล่วงหน้า (prepaid expense)	ค่าใช้จ่ายที่ฟาร์มจ่ายเงินไปก่อน แต่ยังไม่ได้รับประโยชน์จากค่าใช้จ่ายนั้น เช่น ค่าเช่าที่ฟาร์มจ่ายล่วงหน้า จ่ายค่าปุ๋ยล่วงหน้าตอนต้นปี 2567 ร้านทยอยส่งระหว่างปี เป็นต้น รายการนี้เป็นสินทรัพย์หมุนเวียนที่คาดว่าจะแปลงเป็นค่าใช้จ่ายในอนาคต
รายจ่ายค้างจ่าย (accrued expense)	รายจ่ายที่เกิดขึ้นหรือสะสมในระหว่างงวดบัญชี เช่น ดอกเบี้ย ภาษีเงินได้ที่ฟาร์มต้องจ่าย ค่าสาธารณูปโภคที่ฟาร์มใช้แต่ยังไม่ได้จ่ายเงิน รายการนี้จัดเป็นหนี้สินหมุนเวียนในงบดุล คาดว่าจะชำระคืนภายใน 1 ปี และเป็นรายจ่ายในงบรายได้รายจ่าย
รายได้คงค้าง (accrued income หรือ accrued revenue)	รายได้ที่เกิดในงวดบัญชีปัจจุบัน แต่ยังไม่ได้รับชำระเนื่องจากยังไม่ครบกำหนด รายได้คงค้างเป็นสินทรัพย์หมุนเวียนที่คาดว่าจะแปลงเป็นเงินสดหรือเทียบเท่าเงินสดภายใน 1 ปี เช่น รายได้จากการขายสินค้าที่ฟาร์มขายให้กับลูกค้า แต่ยังไม่ได้รับเงิน ดอกเบี้ยที่ฟาร์มได้รับ แต่ยังไม่ได้รับเงิน และรายได้จากการลงทุนที่ฟาร์มได้รับ แต่ยังไม่ได้รับเงิน เป็นต้น

คำศัพท์	ความหมาย
เดบิต (debit)	การบันทึกด้านลูกหนี้ในด้านซ้ายของบัญชี ใช้บันทึกสินทรัพย์ และค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น (สินทรัพย์ที่เพิ่มขึ้น เช่น ค่าปุ๋ย)
เครดิต (credit)	การบันทึกด้านเจ้าหนี้ในด้านขวาของบัญชี ใช้บันทึกหนี้สิน ส่วนของเจ้าของ และรายได้ที่เพิ่มขึ้น (เช่น รายได้จากการขายสินค้า)

4. ประเภทของระบบบัญชีฟาร์ม

4.1 ห้วงบัญชี

รอบปีปฏิทิน (1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม) เป็นการจัดทำบัญชีจากกิจกรรมการผลิตหรือรอบการผลิตที่มีกิจกรรมการผลิตตลอดทั้งปี เช่น การผลิตปศุสัตว์ หรือพืชยืนต้น

รอบปีการเงิน 12 เดือน ไม่มีวันเริ่มที่แน่นอน โดยการจัดทำบัญชีจะเริ่มรอบปีการเงินให้สอดคล้องกับการผลิตของกิจกรรมหลัก หรืออาจกำหนดตามรอบของแหล่งเงินกู้ เช่น ธ.ก.ส. 1 เมษายน – 31 มีนาคม

4.2 ระบบบัญชีแบบเกณฑ์เงินสดและเกณฑ์คงค้าง

4.2.1) เกณฑ์เงินสด

เกณฑ์เงินสด (cash accounting หรือ cash basis) เป็นระบบบัญชีที่ รับรู้รายได้และค่าใช้จ่าย ในงวดบัญชีที่รับหรือจ่ายเงินจริง โดยไม่คำนึงถึงว่าเกิดขึ้นในงวดบัญชีใด

1) บันทึกรายได้ เมื่อได้รับเงินจริง เช่น ฟาร์มได้รับเงินมัดจำให้ผลิตทุเรียน แต่ยังไม่ได้ส่งมอบทุเรียน ก็สามารถบันทึกรายได้จากการขายทุเรียนในงวดบัญชีที่ได้รับเงินจริงได้
2) บันทึกรายจ่าย เมื่อฟาร์มจ่ายเงินสดออกไปจริง รายจ่ายนี้ไม่รวมค่าเสื่อมราคา

ตัวอย่างการบันทึกบัญชีแบบเกณฑ์เงินสด

กรณีรับรู้รายได้ น้าแป้นขายมะนาวกับลูกค้าในวันที่ 30 มีนาคม 2567 คิดเป็นเงิน 6,000 บาท ลูกค้าจ่ายเงินสด **ดังนั้น** น้าแป้น บันทึกรายได้จากการขายมะนาวในวันที่ 30 มีนาคม 2567 จำนวนเงิน 6,000 บาท

กรณีรับรู้ค่าใช้จ่าย น้าแป้นจ้างช่างซ่อมเครื่องสูบน้ำในวันที่ 15 มีนาคม 2567 เป็นเงิน 500 บาท จ่ายเงินสด **ดังนั้น** น้าแป้น บันทึกรายจ่ายค่าจ้างช่างซ่อมเครื่องสูบน้ำในวันที่ 15 มกราคม 2567 จำนวน 500 บาท

ทั้งนี้ การใช้เกณฑ์เงินสดมีข้อดีคือ ง่ายและสะดวก แต่ก็มีข้อกำจัดในการประมาณกำไรและรายได้สุทธิฟาร์ม เนื่องจากเกณฑ์เงินสดไม่พิจารณามูลค่าผลผลิตที่เก็บรักษา เกณฑ์เงินสดจึงไม่ได้แสดงภาพรวมทางการเงินของกิจการฟาร์มที่ชัดเจน หากมียอดคงค้างชำระในงวดบัญชีนั้น

ตัวอย่าง สวนลุงนิด ขายมะม่วงน้ำดอกไม้ให้แม่ค้าในวันที่ 1 กรกฎาคม 2567 คิดเป็นมูลค่ารวม 46,000 บาท แม่ค่าจ่ายเงินค่ามะม่วงให้ลุงนิด 20,000 บาท ค้างจ่ายอีก 26,000 บาท โดยจะชำระให้ในวันที่ 30 กรกฎาคม 2567 และจ่ายตรงตามกำหนด

การบันทึกบันชีแบบเกณฑ์เงินสด

วันที่ 1 กรกฎาคม 2567

- บันทึกรายได้จากการขายมะม่วงน้ำดอกไม้ 20,000 บาท
- บันทึกรายการเงินสด 20,000 บาท

วันที่ 30 กรกฎาคม 2567

- บันทึกรายได้จากการขายมะม่วงน้ำดอกไม้ 26,000 บาท
- บันทึกรายการเงินสด 26,000 บาท

4.2.2) เกณฑ์คงค้าง

เกณฑ์คงค้าง (accrual accounting หรือ accrual basis) เป็นระบบบัญชีที่รับรู้รายได้และค่าใช้จ่ายในงวดบัญชีที่เกิดขึ้นจริง โดยไม่จำเป็นต้องมีการรับหรือจ่ายเงินจริง ในการบันทึกบัญชีจึงบันทึกรายได้เมื่อรู้ว่าพึงได้หรือเมื่อได้สิทธิรายได้ (earned) แม้ว่าจะยังไม่ได้รับเงินจริง ก็สามารถบันทึกรายได้ในงวดบัญชีที่เกิดขึ้นจริงได้ และจ่ายเมื่อรู้ว่าต้องจ่าย (incurred) ไม่ว่าจะเป็นเงินสดหรือไม่เป็นเงินสด เป็นรายจ่ายเมื่อกิจการฟาร์มมีภาระผูกพันต้องจ่ายเงิน แม้จะยังไม่ได้จ่ายเงินออกไปจริง ก็สามารถบันทึกรายจ่ายในงวดบัญชีที่เกิดขึ้นจริงได้

ตัวอย่างการบันทึกบัญชีแบบเกณฑ์คงค้าง

กรณีรับรู้รายได้ ฟาร์ม ก. ขายทุเรียนให้ลูกค้าในวันที่ 25 มิถุนายน 2567 มูลค่า 500,000 บาท เงื่อนไขจ่ายเงินสดภายใน 30 วัน ดังนั้น ฟาร์ม ก. บันทึกรายได้จากการขายทุเรียนในวันที่ 25 มิถุนายน 2567 เป็นจำนวนเงิน 500,000 บาท

กรณีรับรู้รายจ่าย ฟาร์ม ก. ซื้อปุ๋ยในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2567 มูลค่า 35,000 บาท เงื่อนไขชำระเงินภายใน 45 วัน ดังนั้น ฟาร์ม ก. บันทึกรายจ่ายซื้อปุ๋ยในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2567 เป็นจำนวนเงิน 35,000 บาท

การลงบัญชีแบบเกณฑ์คงค้างมีข้อดีค่ะ ทำให้ฟาร์มเห็นภาพรวมทางการเงินของกิจการได้ชัดเจนและถูกต้องกว่าระบบการลงบัญชีแบบเกณฑ์เงินสด ป้องกันการบิดเบือนข้อเท็จจริงในการบันทึกรายการ เช่น

สินทรัพย์คงเหลือ หรือลูกหนี้การค้า เช่น นายธนา รับจ้างไถปรับที่นาให้นาข้างบ้าน แต่ยังไม่ได้ค่าจ้าง ต้องบันทึกเพิ่มในรายการลูกหนี้การค้า

อย่างไรก็ดี เกณฑ์คงค้างมีความซับซ้อนกว่าเกณฑ์เงินสด ต้องมีข้อมูลประกอบการลงบัญชี และใช้เวลาใจการจัดทำบัญชีมากกว่าเกณฑ์เงินสด เช่น กรณีการจ่ายเงินล่วงหน้าในการซื้อปุ๋ยหรือปัจจัยการผลิตในห้วงบัญชีปัจจุบัน แต่ใช้ปุ๋ยที่ซื้อมาในห้วงบัญชีถัดไป ต้องบันทึกรายจ่ายนี้ในห้วงบัญชีถัดไปด้วย หรือ กรณีรายจ่ายคงค้าง เช่น ฟาร์มสุกรซื้ออาหารสัตว์มาแต่ยังไม่ได้ชำระเงินเป็นเงินสด และมียอดดอกเบี้ยคงค้างข้ามปีบัญชี ต้องยกยอดชำระค่าอาหารสัตว์ไปห้วงบัญชีถัดไปด้วย

ทั้งนี้ ในการจัดทำบัญชีฟาร์ม จะใช้ทั้งเกณฑ์เงินสดและเกณฑ์คงค้าง โดยทำงบดุลและงบกำไรขาดทุนจะทำภายใต้เกณฑ์คงค้าง แต่งบกระแสเงินสดจะทำภายใต้เกณฑ์เงินสด

ตัวอย่าง สวนลุงนิด ขายมะม่วงน้ำดอกไม้ให้แม่ค้าในวันที่ 1 กรกฎาคม 2567 คิดเป็นมูลค่ารวม 46,000 บาท แม่ค่าจ่ายเงินค่ามะม่วงให้ลุงนิด 20,000 บาท ค้างจ่ายอีก 26,000 บาท โดยจะชำระให้ในวันที่ 30 กรกฎาคม 2567 แต่แม่ค้าผิดนัดชำระ

การบันทึกบันชีแบบเกณฑ์คงค้าง

วันที่ 1 กรกฎาคม 2567

- บันทึกรายได้จากการขายมะม่วงน้ำดอกไม้ 46,000 บาท
- บันทึกรายการลูกหนี้การค้า 26,000 บาท
- บันทึกรายการเงินสด 20,000 บาท

วันที่ 31 กรกฎาคม 2567

- บันทึกรายได้จากการขายมะม่วงน้ำดอกไม้ 20,000 บาท
- บันทึกรายการลูกหนี้การค้า 26,000 บาท

4.3 ระบบบัญชีเดี่ยวและบัญชีคู่

4.3.1) ระบบบัญชีเดี่ยวเกณฑ์เงินสด

ระบบบัญชีเดี่ยวเกณฑ์เงินสด บันทึกธุรกรรมทางการเงินที่เป็นเงินสดเพียงรายการเดียว เน้นการแสดงยอดคงเหลือของสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของเจ้าของในแต่ละช่วงเวลา ไม่บันทึกการเปลี่ยนแปลงของสินทรัพย์และหนี้สิน เช่น เมื่อขายผลผลิตได้ เป็นการบันทึกรายได้จากการขายผลผลิต ระบบบัญชีเดี่ยวเกณฑ์เงินสด จึงเหมาะกับธุรกิจฟาร์มขนาดเล็ก ไม่มีธุรกรรมซับซ้อน ไม่ต้องมีความรู้ด้านบัญชีมากนัก

4.3.2) ระบบบัญชีคู่

ระบบบัญชีคู่ บันทึกธุรกรรมทางการเงินเป็น 2 รายการ โดยเน้นบันทึกการเปลี่ยนแปลงของรายได้ รายจ่าย มูลค่าสินทรัพย์และหนี้สิน เพื่อแสดงผลกระทบของธุรกรรมต่อสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของเจ้าของ ทำให้ทราบยอดคงเหลือของสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของเจ้าของ ทั้งยังแสดงข้อมูลรายได้ รายจ่าย กำไร หรือขาดทุน ระบบบัญชีคู่จึงมีความถูกต้องและแสดงงบการเงิน ณ เวลาใดเวลาหนึ่งได้ชัดเจน ทำให้ผู้จัดการฟาร์มสามารถวิเคราะห์ผลการดำเนินงานของกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่างการบันทึกบัญชีเกณฑ์เงินสดและเกณฑ์คงค้าง แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการบันทึกบัญชีเกณฑ์เงินสดและเกณฑ์คงค้าง

ลำดับ	รายการทางธุรกิจฟาร์ม	ช่องธุรกรรม		
		เงินสดบัญชีเดียว	**คงค้างบัญชีคู่**	
1	ซื้ออาหารโคแต่ยังไม่ชำระ	-	รายจ่ายค่าอาหารโค **เพิ่ม**	เจ้าหนี้การค้า**เพิ่ม**
2	รับใบเสร็จค่าอาหารโค	ลงรายจ่าย**ค่าอาหารโค**	เงินสด**ลดลง**	เจ้าหนี้การค้า**ลดลง**
3	เก็บรักษาข้าวที่เกี่ยวได้	-	รายได้ข้าว**เพิ่ม**	มูลค่าสินทรัพย์คงเหลือ**เพิ่ม**
4	นำข้าวไปขาย	รายได้จากข้าว	เงินสด**เพิ่ม**	มูลค่าสินทรัพย์คงเหลือ **ลดลง**
5	ซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดไว้ปลูกในฤดูถัดไป และจ่ายเงินแล้ว	ลงรายจ่าย**ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด**	เงินสด**ลดลง**	รายจ่ายล่วงหน้า**เพิ่มขึ้น**
6	นำเมล็ดข้าวโพดไปปลูก	-	รายจ่ายค่า**ข้าวโพด เพิ่ม**	รายจ่ายล่วงหน้า**ลดลง**
7	ชำระค่าประกันภัยพืชผลสำหรับอีก 12 เดือนข้างหน้า	ลงรายจ่ายค่าประกันเต็มจำนวน	เงินสด**ลด**	รายจ่ายล่วงหน้า**เพิ่ม**
8	ปรับตัวเลขค่าประกัน ณ วันสิ้นปีของห้วงเวลาบัญชี	-	รายจ่ายค่าประกัน**เพิ่ม**	รายจ่ายล่วงหน้า**ลด**
9	**รับรู้**รายจ่ายดอกเบี้ยคงค้างนับตั้งแต่การจ่ายครั้งล่าสุด	-	รายจ่ายค่าดอกเบี้ย**เพิ่ม**	รายจ่ายคงค้าง**เพิ่ม**
10	รับจ้างเพื่อนบ้านไถนาเตรียมดิน แต่ยังไม่ได้ค่าจ้าง	-	รายได้**เพิ่ม**จากการรับจ้าง	ลูกหนี้การค้า**เพิ่ม**
11	รับเงินสดจากการรับจ้างไถนา	รายได้จากการรับจ้างไถนา	เงินสด**เพิ่ม**	ลูกหนี้การค้า**ลดลง**

5. การประเมินค่าสินทรัพย์

การประเมินค่าสินทรัพย์ตามหลักเศรษฐศาสตร์ แบ่งออกมูลค่าสินทรัพย์ออกเป็น 2 ประเภท คือ มูลค่าการใช้สอย (value in used) มูลค่าการแลกเปลี่ยน (value in exchange) ในการทำบัญชีฟาร์มจะใช้การประเมินมูลค่าการแลกเปลี่ยนเป็นหลัก โดยอาศัย 2 หลักการสำคัญ คือ

1) หลักความระมัดระวัง เป็นการใช้มูลค่าที่ต่ำกว่า เช่น ใช้ทั้งวิธีต้นทุนและวิธีตลาด และเลือกค่าที่ต่ำกว่าเพื่อไม่ให้การประเมินสูงกว่าความเป็นจริง แต่การประเมินด้วยหลักความระมัดระวังนี้ จะส่งผลทำให้การแสดงผลการดำเนินงานต่ำกว่าความเป็นจริงได้

2) หลักความสม่ำเสมอ ประเมินโดยยึดจากที่เคยประเมินในอดีต (ทำตามที่เคยทำ)

วิธีการประเมินค่าสินทรัพย์ตามราคาต้นทุนและราคาตลาด

วิธีการประเมินสินทรัพย์ มี 2 วิธี คือ

1) ประเมินตามต้นทุน (cost basis) วิธีนี้ใช้กับรายการปัจจัยการผลิต และสัตว์เลี้ยงที่ต้องการขุน รวมถึงที่ดิน (ตามหลักความระมัดระวัง) สำหรับสินทรัพย์ที่มีค่าเสื่อม เช่น อาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง จะประเมินตามมูลค่าทางบัญชี (book value) คำนวณจาก มูลค่าซื้อ/สร้าง หักด้วยค่าเสื่อมของสินทรัพย์

2) ประเมินตามมูลค่าตลาด (market value) นิยมใช้กับสินทรัพย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจฟาร์มและมีราคาตลาดปัจจุบัน เช่น เมล็ดพืช พืชผลทางการเกษตร ปศุสัตว์ หุ้น และพันธบัตร โดยจะคำนวณจากมูลค่าของสินทรัพย์ที่คาดว่าจะขายได้หักด้วยต้นทุนการขาย (selling commission)

ทั้งนี้ การกำหนดราคาตลาด สามารถกำหนดจากหลักของอรรถประโยชน์ ความขาดแคลน อุปสงค์ และการเปลี่ยนเจ้าของ ในส่วนสินทรัพย์ที่ฟาร์มผลิตเองในฟาร์ม เช่น หญ้าเนเปียที่ผลิตเอง พืชอาหารสัตว์อื่น ๆ และสัตว์เลี้ยงขุน ควรประเมินด้วยหลักความระมัดระวัง เนื่องจากเป็นต้นทุนสะสมของการผลิตแต่ไม่รวมกำไรหรือค่าเสียโอกาส หากมีกรณีเกิดเหตุการณ์ภัยธรรมชาติ ราคาประเมินอาจสูงกว่าที่จะขายได้จริงมาก

ตารางที่ 3 การประเมินมูลค่าสินทรัพย์ฟาร์มตามต้นทุนและตามราคาตลาด

รายการ	ประเมินตามต้นทุน	ประเมินตามราคาตลาด
หลักทรัพย์ที่ซื้อขายกันในตลาด	ต้นทุน	ตลาด
สินทรัพย์คงเหลือ • เมล็ดพันธุ์และสัตว์สำหรับขายหากผลิตเอง • เมล็ดพันธุ์และสัตว์สำหรับขายซื้อมา	 ตลาด ต้นทุน	ตลาด
ลูกหนี้การค้า	ต้นทุน	ต้นทุน
รายจ่ายล่วงหน้า	ต้นทุน	ต้นทุน
พืชกำลังเติบโตในแปลง	ต้นทุน	ต้นทุน
พ่อพันธุ์แม่พันธุ์-ซื้อมา	ต้นทุน	ตลาด
พ่อพันธุ์แม่พันธุ์-เลี้ยงเอง	ต้นทุน	ต้นทุน

Olson และ Westra (2022) แนะนำวิธีการประเมินสินทรัพย์ 6 รายการ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แนวทางการประเมินมูลค่าสินทรัพย์แยกตามประเภทสินทรัพย์

ประเภทของสินทรัพย์	แนวทางการประเมิน
สินทรัพย์หมุนเวียนที่สามารถขายได้ภายใน 1 ปี เช่น ปศุสัตว์ ธัญพืช	ประเมินตามตลาด คำนวณจากราคาขายที่คาดหวัง หักด้วยต้นทุนการขาย
ปัจจัยการผลิต	ประเมินตามต้นทุนที่ซื้อมา
พืชที่กำลังเติบโตในแปลง (annual crops)	ก. กรณีพืชไม่โตเต็มที่พร้อมเก็บเกี่ยวคิดตามต้นทุนการผลิตที่เป็นเงินสด ข. กรณีพืชที่ใกล้เก็บเกี่ยวผลผลิต ประเมินด้วยราคาตลาด
สินทรัพย์ดำเนินงาน เช่น เครื่องมืออุปกรณ์ เครื่องจักร พ่อแม่พันธุ์สัตว์	ก. ประเมินตามต้นทุน คำนวณจากมูลค่าซื้อหักด้วยค่าเสื่อม ข. ประเมินตามตลาด คำนวณจากราคาที่คาดว่าจะขายได้หักด้วยต้นทุนการขาย
อาคาร โรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง	ก. ประเมินตามต้นทุน คำนวณจากมูลค่าซื้อหักด้วยค่าเสื่อม ข. ประเมินตามตลาด คำนวณจากราคาที่คาดว่าจะขายได้หักด้วยต้นทุนการขาย ค. มูลค่าตามต้นทุนที่จะใช้ในการสร้างใหม่ (replacement cost) หักด้วยค่าเสื่อมราคาซึ่งสะท้อนถึงอายุของสินทรัพย์ ง. มูลค่าตามต้นทุนที่จะใช้ในการสร้างใหม่โดยมีฟังก์ชันการใช้งานที่เทียบเท่า (equivalent function) หักค่าเสื่อมราคา
ที่ดิน	ก. ประเมินตามต้นทุน ณ ราคาที่ซื้อมา ข. ประเมินตามมูลค่าจากความสามารถในการให้ผลตอบแทน ค. ประเมินตามตลาด คำนวณจากราคาที่คาดว่าจะขายได้หักด้วยต้นทุนการขาย

ทั้งนี้ การประเมินมูลค่าสินทรัพย์ของฟาร์มไม่จำเป็นต้องยึดถือวิธีใดวิธีหนึ่ง ควรเลือกพิจารณาวิธีที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสินทรัพย์นั้น ๆ ให้สะท้อนมูลค่าสินทรัพย์สุทธิ (net worth) ของธุรกิจฟาร์มให้มากที่สุด โดยหลักการประเมินมูลค่าสินทรัพย์มีแนวทาง ดังนี้

1) สินทรัพย์ที่สามารถเปลี่ยนเป็นตัวเงินได้เร็วจากการจำหน่าย ควรพิจารณาประเมินมูลค่าโดยราคาขายสุทธิ

2) สินทรัพย์ที่สามารถให้ผลตอบแทนเป็นรายปีได้ต่อเนื่อง เช่น ที่ดิน ควรประเมินด้วยวิธีที่ 5 ความสามารถในการให้ค่าตอบแทน

3) สินทรัพย์ที่ใช้เป็นปัจจัยในการผลิต (สินทรัพย์ทุน) นำมาซึ่งผลผลิตและสร้างรายได้ สินทรัพย์กลุ่มนี้เป็นสินทรัพย์ที่ไม่ให้ผลตอบแทนโดยตรง เช่น โรงเรือน เครื่องจักร อุปกรณ์ ควรประเมินโดยวิธีที่ 2 เปรียบเทียบต้นทุนกับราคาตลาด

4) สินทรัพย์ประเภทไม้ยืนต้น ปัจจุบันไม้ยืนต้น 58 ชนิด เช่น สัก พยุง ชิงชัน ไม้แดง มะค่าโมง มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสามารถใช้เป็นหลักประกันในการกู้ยืมได้ การประเมินมูลค่าไม้เศรษฐกิจเหล่านี้จะพิจารณาจากอายุต้นไม้ (ปี) เส้นผ่านศูนย์กลาง (ซ.ม.) ปริมาตรไม้ ($ม^3$/ต้น) แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

    ก. กลุ่มไม้โตเร็ว มูลค่าเนื้อไม้ต่ำ เช่น ยูคาลิปตัส กระถินเทพา กระถินณรงค์

    ข. กลุ่มไม้โตปานกลาง มูลค่าเนื้อไม้ต่ำ เช่น ประดู่ ยางนา เป็นต้น

    ค. กลุ่มไม้โตปานกลาง มูลค่าเนื้อไม้สูง เช่น ไม้สัก เป็นต้น

    ง. กลุ่มไม้โตช้า มูลค่าเนื้อไม้สูงมาก เช่น พะยูง ชิงชัน จันทร์หอม มะค่าโมง เป็นต้น

ตามหลักบัญชีควรมีการเขียนข้อมูลต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เกิดความเข้าใจนอกเหนือจากการแสดงตัวเลข โดยแสดงเป็นหมายเหตุ ใน 3 ประเด็นคือ

1) การประเมินใช้ราคาต้นทุนหรือราคาตลาด

2) อธิบายเกี่ยวกับการดำเนินงานอย่างย่อ เช่น ที่ดินที่เป็นเจ้าของและที่เช่า ชนิดของพืชและสัตว์ และรูปแบบองค์กร

3) วิธีการคำนวนค่าเสื่อมราคา

6. การคำนวณค่าเสื่อม

การวิเคราะห์ค่าเสื่อมราคา สะท้อนให้เห็นถึงค่าที่สูญเสียอันเนื่องจากการใช้งานของธุรกิจฟาร์ม และเป็นการกระจายต้นทุนเริ่มแรกออกไปตลอดอายุการใช้งานตามหลักการบัญชี เนื่องจากเป็นสินทรัพย์ที่ใช้ในการสร้างรายได้ในห้วงเวลาหลายปี โดยสินทรัพย์ที่จะคำนวณค่าเสื่อมราคานั้น สินทรัพย์นั้นจะต้องมีอายุจำกัดและมีอายุการใช้งานทั้งหมด (useful life) มากกว่า 1 ปี และถูกใช้ในการดำเนินธุรกิจฟาร์มเพื่อให้เกิดรายได้

วิธีการคำนวณค่าเสื่อม

1) วิธีเส้นตรง

การคำนวณค่าเสื่อมแบบเส้นตรง (straight line) วิธีนี้ง่ายและเป็นที่นิยม โดยเฉพาะสินทรัพย์ที่มีอายุการใช้งานนาน เช่น อาคารสิ่งปลูกสร้าง โดยค่าเสื่อมราคาจะหักออกจากมูลค่าสินทรัพย์ที่เหลือจากปีที่แล้วในจำนวนเท่ากันทุกปี สามารถคำนวณได้จากสูตร

ค่าเสื่อมแบบเส้นตรง = (มูลค่าซื้อ-มูลค่าซาก)/อายุการใช้งาน

ตัวอย่าง ซื้อเครื่องสูบน้ำราคา 10,000 บาท อายุการใช้งาน 10 ปี มูลค่าซาก 2,000 บาท

ค่าเสื่อมต่อปีของเครื่องสูบ = (10,000 – 2,000)/10 = 800 บาท/ปี

โดยมูลค่าปัจจุบันของสินทรัพย์ (มูลค่าทางบัญชี) คงเหลือสิ้นปี คำนวณจาก มูลค่าสินทรัพย์คงเหลือปีก่อนหน้า หัก ค่าเสื่อมราคาต่อปี ดังนั้น ค่าเสื่อมต่อปีและมูลค่าสินทรัพย์คงเหลือสิ้นปีของเครื่องสูบน้ำตั้งแต่ปีที่ 1 - ปีที่ 10 แสดงได้ดังตารางที่ 5**Error! Reference source not found.**

ตารางที่ 5 ตัวอย่างคำนวณค่าเสื่อมแบบเส้นตรง: มูลค่าสินทรัพย์ต้นปี ค่าเสื่อม มูลค่าสินทรัพย์คงเหลือสิ้นปี

ปีที่	มูลค่าสินทรัพย์ต้นปี (บาท)	ค่าเสื่อมต่อปี (บาท/ปี)	ค่าเสื่อมราคาสะสม (บาท)	มูลค่าสินทรัพย์คงเหลือสิ้นปี (บาท)
1	10,000	800	800	9,200
2	9,200	800	1,600	8,400
3	8,400	800	2,400	7,600
4	7,600	800	3,200	6,800
5	6,800	800	4,000	6,000
6	6,000	800	4,800	5,200

7	5,200	800	5,600	4,400
8	4,400	800	6,400	3,600
9	3,600	800	7,200	2,800
10	2,800	800	**8,000**	**2,000**
รวม		**8,000**		

2) วิธีสมดุลลดลง (declining-balance)

วิธีนี้เหมาะกับการคำนวณสินทรัพย์พวกยานพาหนะ แทรกเตอร์ และเครื่องจักรที่มีมูลค่าตลาดมีแนวโน้มลดลงเร็วในห้วงปีแรก ๆ และลดลงช้าเมื่อมีอายุนานขึ้น โดยกำหนดให้อัตราค่าเสื่อมราคา (R) จะมีค่าคงที่เท่ากันทุกปี สามารถคำนวณได้จากสูตร

$$\text{อัตราค่าเสื่อมราคา (R)} = 1 - \sqrt[\text{อายุใช้งาน}]{\frac{\text{มูลค่าซาก}}{\text{มูลค่าซื้อ}}}$$

เมื่อได้อัตราค่าเสื่อมราคาแล้วสามารถคำนวณหามูลค่าสินทรัพย์ปลายปีได้จากสูตร

$$\text{มูลค่าสินทรัพย์ปลายปี} = \text{มูลค่าซื้อ} \times (1 - \text{อัตราค่าเสื่อมราคา})^{\text{จำนวนปีที่สินทรัพย์ถูกใช้งาน}}$$

ตัวอย่าง ซื้อเครื่องสูบน้ำราคา 10,000 บาท อายุการใช้งาน 10 ปี มูลค่าซาก 2,000 บาท

$$\text{อัตราค่าเสื่อมราคา} = 1 - \sqrt[10]{\frac{2{,}000}{10{,}000}} == 1 - \sqrt[10]{0.2} = 0.1486 \text{ หรือ } 14.68\%$$

ตารางที่ 6 ตัวอย่างคำนวณมูลค่าสินทรัพย์คงเหลือสิ้นปี ด้วยการคิดค่าเสื่อมวิธีแบบสมดุลลดลง

ปีที่	มูลค่าสินทรัพย์ต้นปี (บาท)	ค่าเสื่อมราคา (บาท)	ค่าเสื่อมราคาสะสม (บาท)	มูลค่าสินทรัพย์คงเหลือสิ้นปี (บาท)
1	10,000	10,000 × 0.1468 = 1,487	1,487	$10{,}000 \times (1 - 0.1468)^1 = 8{,}513$
2	8,513	8,513 × 0.1468 = 1,266	2,752	$10{,}000 \times (1 - 0.1468)^2 = 7{,}248$
3	7,248	7,248 × 0.1468 = 1,077	3,830	$10{,}000 \times (1 - 0.1468)^3 = 6{,}170$
4	6,170	6,170 × 0.1468 = 917	4,747	$10{,}000 \times (1 - 0.1468)^4 = 5{,}253$

5	5,253	5,253 × 0.1468 = 781	5,528	10,000 × (1 – 0.1468)^5 = 4,472
6	4,472	4,472 × 0.1468 = 665	6,193	10,000 × (1 – 0.1468)^6 = 3,807
7	3,807	3,807 × 0.1468 = 566	6,759	10,000 × (1 – 0.1468)^7 = 3,241
8	3,241	3,241 × 0.1468 = 482	7,241	10,000 × (1 – 0.1468)^8 = 2,759
9	2,759	2,759 × 0.1468 = 410	7,651	10,000 × (1 – 0.1468)9 = 2,349
10	2,349	2,349 × 0.1468 = 349	8,000	10,000 × (1 – 0.1468)^{10} = 2,000

การคำนวณวิธีนี้หากแบบดุลดลง 2 เท่า (double declining balance) R จะมีค่าสองเท่า

3) วิธีผลรวมจำนวนปี

วิธีผลรวมจำนวนปี (sum of the years digits) ค่าเสื่อมราคาจะหักออกจากมูลค่าสินทรัพย์ที่เหลือจากปีก่อนหน้า โดยเอาผลรวมของจำนวนปีที่คาดว่าจะใช้งานได้ไปหารด้วยมูลค่าที่ซื้อมาที่หักมูลค่าซากแล้ว

แบบผลรวมจำนวนปี = (มูลค่าซื้อ - มูลค่าซาก) * (อายุการใช้งานที่เหลือ/ผลรวมจำนวนปีทั้งหมด)

ผลรวมของจำนวนปีที่ใช้งาน = 1 + 2 + ... + ปีที่ใช้งานได้เป็นปีสุดท้าย

หรือคำนวณผลรวมของจำนวนปีที่ใช้งานได้จากสูตร = $(1+x) \times \frac{x}{2}$ โดยที่ x คือจำนวนปีที่คาดว่าจะใช้งานได้

ตัวอย่าง กำหนดซื้อเครื่องสูบน้ำ 10,000 บาท อายุการใช้งาน 10 ปี มูลค่าซาก 2,000 บาท

ผลรวมของจำนวนปีที่ใช้งาน = (1 + 10) × 10/2 = 55

ตารางที่ 7 ตัวอย่างคำนวณมูลค่าสินทรัพย์และค่าเสื่อม ด้วยการคิดค่าเสื่อมวิธีแบบผลรวมจำนวนปี

ปีที่	มูลค่าสินทรัพย์ต้นปี (บาท)	ค่าเสื่อมราคา (บาท)	ค่าเสื่อมราคาสะสม (บาท)	มูลค่าสินทรัพย์คงเหลือสิ้นปี (บาท)
1	10,000	(10,000 – 2,000) × (10/55) = 1,455	1,455	8,545
2	8,545	(10,000 – 2,000) × (9/55) = 1,309	2,764	7,236
3	7,236	(10,000 – 2,000) × (8/55) = 1,164	3,927	6,073
4	6,073	(10,000 – 2,000) × (7/55) = 1,018	4,945	5,055
5	5,055	(10,000 – 2,000) × (6/55) = 873	5,818	4,182

6	4,182	(10,000 – 2,000) × (5/55) = 727	6,545	3,455
7	3,455	(10,000 – 2,000) × (4/55) = 582	7,127	2,873
8	2,873	(10,000 – 2,000) × (3/55) = 436	7,564	2,436
9	2,436	(10,000 – 2,000) × (2/55) = 291	7,855	2,145
10	2,145	(10,000 – 2,000) × (1/55) = 145	8,000	2,000

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบค่าเสื่อมราคาด้วยวิธีเส้นตรง สมดุลลดลง และผลรวมจำนวนปี

ปีที่	วิธีเส้นตรง	วิธีสมดุลลดลง	วิธีผลรวมจำนวนปี
1	800	1,487	1,455
2	800	1,266	1,309
3	800	1,077	1,164
4	800	917	1,018
5	800	781	873
6	800	665	727
7	800	566	582
8	800	482	436
9	800	410	291
10	800	349	145

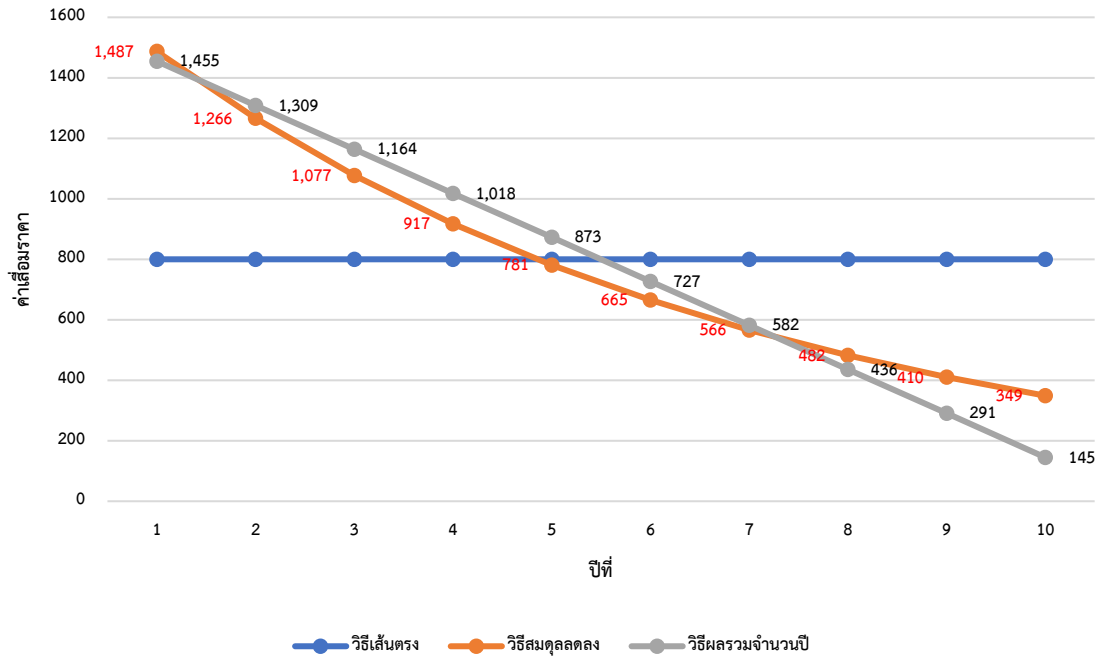

ภาพที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเสื่อมราคาด้วยวิธีเส้นตรง วิธีสมดุลลดลง และวิธีผลรวมจำนวนปี

7. งบการเงิน

งบการเงินฟาร์ม มี 3 งบหลัก คือ งบดุล งบกำไรขาดทุน (งบรายได้รายจ่าย) และงบกระแสเงินสด มีรายละเอียดดังนี้

7.1 งบดุล

งบดุล (balance sheet) เปรียบเสมือนภาพถ่ายสะท้อนฐานะทางการเงินของกิจการฟาร์ม ณ วันสิ้นสุดรอบระยะเวลาบัญชี (เช่น สิ้นไตรมาส สิ้นปี) โดยจำทำ ณ เวลาใดก็ได้ภายใต้ห้วงบัญชี งบดุลจึงเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ากิจการฟาร์มมีสินทรัพย์อะไรบ้าง มีหนี้สินอยู่ที่เท่าไร และส่วนของเจ้าของที่ใช้ลงทุนเป็นเท่าไร องค์ประกอบหลักของงบดุล ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

1) สินทรัพย์

สินทรัพย์ (assets) หมายถึง ทรัพยากรที่มีมูลค่าและจับต้องได้ที่ธุรกิจฟาร์มใช้ในการดำเนินกิจการ แบ่งตามสภาพคล่องเป็น 2 ประเภท คือ

1) สินทรัพย์หมุนเวียน (current asset) หรือสินทรัพย์สภาพคล่อง (liquid or quick asset) เป็นสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องเปลี่ยนเป็นเงินสดได้เร็ว ได้แก่ เงินสด บัญชีกระแสรายวัน บัญชีเดินสะพัด ลูกหนี้การค้า รายจ่ายล่วงหน้า ผลผลิตรอขาย ปัจจัยการผลิต ปศุสัตว์ที่เหลือ (ไม่รวมพ่อแม่พันธุ์) ทองคำ พันธบัตร หุ้น รายได้จากดอกเบี้ยหรือเงินต้น ผลผลิตที่ผลิตเสร็จแล้วรอเก็บเกี่ยว เป็นต้น

2) สินทรัพย์ไม่หมุนเวียน (non-current asset) หรือสินทรัพย์สภาพคล่องน้อย (less liquid or illiquid) เป็นสินทรัพย์ดำเนินงานและสินทรัพย์ถาวร ซึ่งการขายสินทรัพย์เหล่านี้ทั้งที่ยังใช้ในการดำเนินงานจะกระทบต่อการดำเนินงาน สินทรัพย์ไม่หมุนเวียนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

   i. สินทรัพย์ดำเนินงาน (intermediate asset) เช่น เครื่องมือ เครื่องจักรและอุปกรณ์การเกษตร พ่อพันธุ์แม่พันธุ์ คอมพิวเตอร์ โดรน เป็นต้น

   ii. สินทรัพย์ถาวร (fixed asset) เช่น ที่ดิน โรงเรือน ยุ้งฉาง บ่อน้ำ ลานตาก เป็นต้น

ทั้งนี้ การประเมินมูลค่าสินทรัพย์ประเภทนี้ต้องคิดค่าเสื่อม (depreciation)

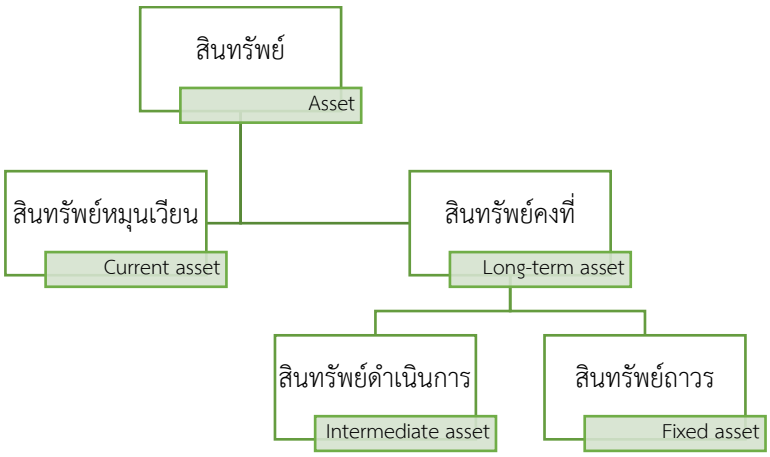

ภาพที่ 3 ประเภทของสินทรัพย์ในงบดุล

2) หนี้สิน

หนี้สิน (debt) หมายถึง ภาระผูกพันทางการเงินของกิจการฟาร์มที่ต้องชำระคืน แบ่งตามระยะเวลาที่ต้องชำระเป็น 2 ประเภทคือ

1) หนี้สินหมุนเวียน (current liability) เป็นหนี้ระยะสั้นต้องชำระคืนภายในระยะเวลาไม่เกิน 1 ปีนับจากวันกู้ยืม ได้แก่ เจ้าหนี้การค้า รายจ่ายคงค้าง และเงินต้นบวกดอกเบี้ยที่ต้องชำระคืน ตั๋วสัญญาใช้เงิน หรือตั๋วเจ้าหนี้ ดอกเบี้ยและภาษีคงค้าง ดอกเบี้ยของหนี้สินไม่หมุนเวียนที่ถึงกำหนดชำระในปีถัดไปนับเป็นหนี้สินหมุนเวียนด้วยเช่นกัน

2) หนี้สินไม่หมุนเวียน (non-current liability) เป็นหนี้ระยะปานกลางและระยะยาว หรือเป็นหนี้สินที่ไม่ต้องชำระในปีถัดไป

    2.1) หนี้สินระยะปานกลาง (intermediate liability) เกิดจากการกู้ยืมเงินมาเพื่อใช้ซื้อสินทรัพย์ประกอบการ เช่น กู้มาซื้อรถไถนาเดินตาม เครื่องสูบน้ำ ฯลฯ และยังคงค้างชำระอยู่ และมีกำหนดต้องใช้คืนตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไปแต่ไม่เกิน 5 ปี

    2.2) หนี้สินระยะยาว (long-term liability) เกิดจากการกู้ยืมเงินมาเพื่อใช้ซื้อหรือการลงทุนในทรัพย์สินถาวร เช่น กู้เงินมาสร้างโรงเรือน ซื้อที่ดิน ฯลฯ และมีกำหนดเวลาที่ต้องใช้คืนตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

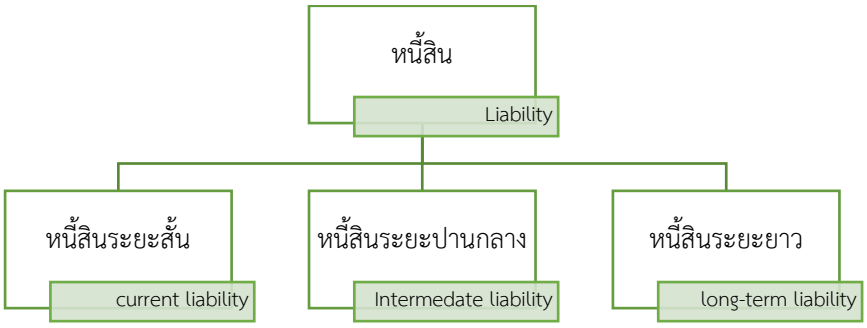

ภาพที่ 4 ประเภทของหนี้สินในงบดุล

3) ส่วนของเจ้าของ

ส่วนของเจ้าของ (owner's equity) หรือ ทุนสุทธิ หรือ ส่วนของผู้ถือหุ้น หมายถึง เงินทุนที่เจ้าของลงทุนในกิจการ ส่วนของเจ้าของจะเรียกแตกต่างไปตามรูปแบบองค์กรธุรกิจ ถ้าเป็นเจ้าของคนเดียว เรียกว่า ส่วนของเจ้าของ ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วน เรียกว่า ส่วนของผู้ที่เป็นหุ้นส่วน หากเป็นบริษัท เรียกว่า ส่วนของผู้ถือหุ้น แบ่งเป็นทุนเรือนหุ้น ส่วนเกินมูลค่าหุ้น และกำไรสะสม หรือค่าผลต่างระหว่างสินทรัพย์และหนี้สิน โดยส่วนของเจ้าของจึงมีการเปลี่ยนแปลงได้หากมีการลงทุนเพิ่มในธุรกิจฟาร์ม ผลประกอบการเกิดกำไร (ขาดทุน) แล้วนำกำไรไปซื้อ

สินทรัพย์หรือชำระหนี้ การได้รับมรดกหรือได้รับบริจาค ถอนเงินสด หรือขายสินทรัพย์ออก และผลการประเมินค่าสินทรัพย์ตามราคาตลาด ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ เช่น เงินเฟ้อ เป็นต้น

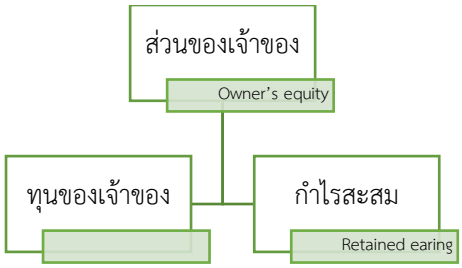

ภาพที่ 5 ส่วนของเจ้าของ

ความสัมพันธ์ของทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ สะท้อนผ่านสมการบัญชีดังนี้

สินทรัพย์ = หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ

ส่วนของเจ้าของ = สินทรัพย์ - หนี้สิน

แนวความคิดในการวิเคราะห์งบดุล เป็นแนวคิดในระยะยาว มีวัตถุประสงค์แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการชำระหนี้ (solvency) ที่แสดงว่าหากขายสินทรัพย์ออกไปจะเงินจำนวนดังกล่าวจะพอชำระหนี้หรือไม่ หนี้สินที่เกิดขึ้นมาจากหนี้หรือส่วนของเจ้าของจำนวนเท่าไร นอกจากนี้ งบดุลยังชี้ให้เห็นสภาพคล่อง (liquidity) อันเป็นแนวคิดระยะสั้น แสดงความสามารถที่ทำให้เกิดสภาพคล่องหรือการชำระหนี้ในระยะสั้น โดยพิจารณาจากสินทรัพย์ที่สามารถแปลงเป็นเงินสดได้ง่าย และไม่กระทบต่อการดำเนินงานปกติ

ตัวอย่าง รูปแบบรายงานงบดุล

ฟาร์มสุขใจ

งบดุล

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2566

สินทรัพย์		หนี้สินและส่วนของเจ้าของ	
สินทรัพย์หมุนเวียน	**116,000**	**หนี้สินหมุนเวียน**	**30,000**
เงินสด	70,000	เจ้าหนี้การค้า (ปุ๋ย)	30,000
ปุ๋ย	46,000		
สินทรัพย์ไม่หมุนเวียน	**1,120,000**	**หนี้สินไม่หมุนเวียน**	**250,000**
ที่ดิน	890,000	เงินกู้ยะระยาว	250,000
สิ่งปลูกสร้างสุทธิ	150,000	**หนี้สินทั้งหมด**	**280,000**
เครื่องมือเครื่องจักรสุทธิ	30,000		
พ่อแม่พันธุ์สัตว์	80,000	**ส่วนของเจ้าของ**	**956,000**
สินทรัพย์ทั้งหมด	**1,236,000**	**หนี้สินทั้งหมดและส่วนของเจ้าของ**	**1,236,000**

เนื่องจากสินทรัพย์ที่บันทึกลงในงบดุลมีหลายรายการ แต่ละรายการจะมีการประเมินมูลค่าที่เหมาะสมแตกต่างกัน ดังนี้

1) เงินสด บันทึกจำนวนเงินคงเหลือทั้งหมดที่มีอยู่ในกิจกรรม ณ วันที่ลงบัญชีงบดุล

2) เงินฝาก บันทึกตามจำนวนเงินที่อยู่ในหน้าบัญชีเงินฝากของกิจการฟาร์ม ณ วันที่ลงบัญชีงบดุล

3) การลงทุนในหลักทรัพย์ ให้ใช้มูลค่าที่กิจการได้ลงทุนไป (ตามต้นทุน)

4) ลูกหนี้การค้า บันทึกมูลค่าทั้งหมดของลูกหนี้การค้าทุกราย (ผู้รับซื้อผลผลิตไปแล้วยังไม่ชำระเงิน) ที่คงค้างอยู่ ณ วันที่ลงบัญชีงบดุล

5) สินคงคลัง (inventory) 2 รายการ คือ

   ก. ผลผลิตคงเหลือ ตรวจนับผลผลิตแต่ละชนิดที่เหลืออยู่ แล้วคำนวณด้วยมูลค่าตลาด ณ วันที่ลงบัญชี

ข. ปัจจัยการผลิตคงเหลือ ตรวจนับปัจจัยการผลิตที่เหลืองอยู่ ณ วันที่ลงบัญชี โดยคำนวณมูลค่าด้วยราคาทุนที่ซื้อมา

6) รายได้ค้างรับ และรายจ่ายล่วงหน้า ใช้มูลค่าที่คงเหลืออยู่ในกิจการ ณ วันที่ลงบัญชี

7) สินทรัพย์คงที่ ประเมินมูลค่า ณ วันที่รายงานงบดุล โดยมีการหักค่าเสื่อมราคาสะสม ปรากฏเป็นมูลค่าสุทธิคงที่ ณ วันที่ทำการลงบัญชี ยกเว้นที่ดิน เนื่องจากไม่มีค่าเสื่อมราคาสะสม

ทั้งนี้ การประเมินตามต้นทุนสินทรัพย์คงที่จะมีสอดคล้องกับหลักความระมัดระวัง โดยวิธีการประเมินตามต้นทุนมี 3 วิธี ได้แก่

ก. ใช้ราคาที่ซื้อมา (ตามต้นทุน)

ข. ใช้มูลค่าทางบัญชีลบค่าเสื่อมสะสม (เหมาะกับสินทรัพย์เสื่อมสภาพ)

ค. ใช้ต้นทุนการผลิตหรือรายจ่ายในการผลิต (เหมาะกับพืชที่กำลังเติบโต)

สำหรับการจัดทำงบดุลที่ประเมินตามราคาตลาด อาจได้รับการกระทบจากสภาวะเงินเฟ้อ แต่มี ข้อดี คือ สะท้อนสถานะทางการเงินในปัจจุบัน ในส่วนของผู้ให้สินเชื่อนิยมใช้ราคาตลาด ทั้งนี้ การประเมินสินทรัพย์ในงบดุลบางรายการไม่ได้ประเมินตามราคาตลาด เช่น กรณีพืชในแปลงที่กำลังเติบโต จะใช้รายจ่ายโดยตรงที่เกิดขึ้นในการประเมินเนื่องจากยังไม่เก็บเกี่ยวในวันปิดบัญชี และยังมีความเสี่ยงในการผลิตอาจเกิดความเสียหายได้

7.2 งบกำไรขาดทุน (งบรายได้รายจ่าย)

งบกำไรขาดทุน (profit and loss statement) หรืองบรายได้รายจ่าย (income statement) หรืองบกำไรขาดทุน (profit and loss statement) หรืองบดำเนินงาน (operating statement) เป็นรายงานทางการเงินที่แสดงถึงผลการดำเนินงานของกิจการฟาร์มในช่วงระยะเวลาหนึ่งว่ามี ‘กำไร’ หรือ ‘ขาดทุน’ เป็นจำนวนเงินเท่าไร ในงบกำไรขาดทุนจะมีรายการทางด้านรายได้ รายจ่าย และรายได้สุทธิ มีรายละเอียด ดังนี้

รายได้

รายได้ (revenue) รวมรายได้ทั้งหมดที่เกิดในห้วงบัญชี ประกอบด้วย 4 รายการ คือ

1) รายได้จากการขายผลผลิต: พืช สัตว์ ประมง

2) รายได้จากการขายผลิตผลพลอยได้ (by-product) เช่น ฟาร์มไก่เนื้อ จะได้มูลไก่เป็นผลพลอยได้ ฟาร์มไก่ไข่ จะมีรายได้จากการจำหน่ายแม่ไก่ไข่ปลด หรือการผลิตข้าวโพดหวาน สามารถจำหน่ายต้นข้าวโพดเป็นผลพลอยได้

3) รายได้อื่น เช่น ดอกเบี้ยรับจากเงินฝากธนาคาร เงินอุดหนุนจากรัฐ เป็นต้น

4) การขายสินทรัพย์ทุน รายได้ส่วนนี้จะบันทึกเมื่อมีการขายสินทรัพย์ทุนจริง โดยสินทรัพย์ทุนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) สินทรัพย์เสื่อมสภาพ (depreciable asset) และ 2) สินทรัพย์ไม่เสื่อมสภาพ (non-depreciable capital asset)

4.1) กรณี สินทรัพย์เสื่อมสภาพ การขายสินทรัพย์ทุนจะได้ผลได้ (gain) หรือ ผลเสีย (loss) นั้น ขึ้นอยู่กับผลต่างระหว่างราคาขายและมูลค่าทางบัญชีของสินทรัพย์ (asset's book value) โดย ผลได้/ผลเสีย จะเกิดขึ้นเมื่อขายสินทรัพย์นั้นออกไป แบ่งออกเป็น 3 กรณี ดังนี้

ก. <u>กรณีราคาขายเท่ากับมูลค่าทางบัญชี</u> ผลได้/ผลเสีย = 0 แสดงให้เห็นว่า การคำนวณค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์ตลอดอายุการใช้งานเท่ากับราคาตลาดที่ลดลงพอดี

ข. <u>กรณีราคาขายมากกว่ามูลค่าทางบัญชี</u> ผลได้/ผลเสีย > 0 แสดงให้เห็นว่า การคำนวณค่าเสื่อมสูงเกินไป ดังนั้น ต้องเอาส่วนเกินมากบวกกับรายได้ และปรับค่าเสื่อมในห้วงบัญชีถัดไปลดลง

ค. <u>กรณีราคาขายน้อยกว่ามูลค่าทางบัญชี</u> ผลได้/ผลเสีย < 0 แสดงให้เห็นว่า การคำนวณค่าเสื่อมต่ำเกินไป หรือราคาตลาดลดลงเร็วกว่าค่าเสื่อม ต้องนำเงินที่ได้รับลดลงมาลบออกจากรายได้ และปรับราคาค่าเสื่อมให้สูงขึ้น

4.2) กรณี สินทรัพย์ไม่เสื่อมสภาพ เช่น ที่ดิน ผลได้/ผลเสีย จะขึ้นอยู่กับผลต่างระหว่างราคาขายกับต้นทุนเดิมของที่ดินที่ได้มา

ทั้งนี้ Kay et al. (2024) แนะนำว่า ในการบันทึกรายได้ ควรบันทึกและจำแนกทั้งเป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด โดยธุรกิจฟาร์มจะมีรายได้บางส่วนที่ยังไม่ได้รับเงินสดจนกว่าจะถึงห้วงบัญชีถัดไป ได้แก่

1) ผลผลิตคงเหลือ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าผลผลิตที่เก็บรักษาไว้ โดยดูจากส่วนสินค้าคงเหลือในงบดุล สามารถคำนวณจากมูลค่าปลายปีหักลบด้วยมูลค่าต้นปี ในส่วนนี้จะเป็นรายได้ที่ไม่เป็นเงินสด

2) ลูกหนี้การค้า เป็นรายได้ที่ยังไม่ได้รับจริง อาจได้ภายหลังในรูปสินค้าหรือเงินสด คำนวณจากมูลค่าปลายปีหักลบด้วยมูลค่าต้นปี ในส่วนนี้จะเป็นรายได้ที่ไม่เป็นเงินสด

3) ผลตอบแทนในรูปของผลผลิตหรือปัจจัยการผลิต เนื่องจากการจ่ายค่าตอบแทนบางครั้งจะไม่ได้รับในรูปของเงินสด แต่จะได้เป็นผลผลิตหรือปัจจัยการผลิตแทน เช่น อาหารสัตว์ ตัวสัตว์ ในส่วนนี้ควรแสดงในส่วนของรายได้เช่นเดียวกัน แต่เป็นรายได้ที่ไม่เป็นเงินสด

ทั้งนี้ ฟาร์มยังมีรายได้บางส่วนจากจากการได้รับเปล่าที่ไม่เกี่ยวข้องกับฟาร์มจะไม่รวมในงบกำไรขาดทุน เนื่องจากไม่ใช่ผลตอบแทนจากการดำเนินธุรกิจฟาร์มที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

รายจ่าย

รายจ่าย (expenditure) แบ่งออกกเป็น รายจ่ายที่เป็นเงินสด เช่น ซื้อปัจจัยการผลิต และรายจ่ายที่ไม่เป็นเงินสด เช่น ค่าเสื่อม เจ้าหนี้การค้า ดอกเบี้ยค้างจ่าย ภาษีสินทรัพย์ และรายจ่ายคงค้างอื่น เป็นต้น โดยรายจ่ายที่บันทึกในงบรายได้รายจ่าย ประกอบด้วย 5 ส่วนคือ

1) ต้นทุนการผลิต ได้แก่ ค่าใช่จ่ายในการซื้อปัจจัยการผลิต

2) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ได้แก่ ค่าใช้จ่ายการบริหาร และค่าใช้จ่ายด้านการตลาด

3) ค่าเสื่อมราคา เป็นส่วนของต้นทุนไม่เป็นเงินสดที่เกิดจากการใช้สินทรัพย์คงที่ โดยที่รายจ่ายเงินสดเพื่อซื้อสินทรัพย์เสื่อมสภาพต่าง ๆ ต้องเกลี่ยเป็นรายจ่ายตลอดห้วงลาที่ใช้งานในรูปแบบของค่าเสื่อมราคา

4) ดอกเบี้ยจ่าย เป็นต้นทุนที่เกิดจากการกู้ยืมเงินมาลงทุนในกิจการฟาร์ม โดยยอดชำระคืนเงินต้นไม่นับว่าเป็นรายจ่าย เนื่องจากเป็นการส่งคืนสินทรัพย์ที่กู้มา จะนับเพียงดอกเบี้ยเป็นรายจ่ายเพราะถือว่าเป็นค่าเช่าสินทรัพย์

5) ค่าภาษี เช่น ค่าภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และค่าภาษีนิติบุคคล (คิดเฉพาะฟาร์มที่จดทะเบียนนิติบุคคลอย่างเป็นทางการ)

ทั้งนี้ ในการจัดทำรายจ่ายของธุรกิจฟาร์มต้องเป็นรายจ่ายที่ใช้ในการผลิตเพื่อสร้างรายได้เท่านั้น รายจ่ายล่วงหน้าไม่ใช่รายจ่ายปีนี้ ไม่นำมารวมในงบรายได้รายจ่าย

สิ่งสำคัญคือ รายจ่ายที่เกี่ยวกับครัวเรือน ไม่รวมในงบรายได้รายจ่าย เนื่องจากการจัดทำงบรายได้รายจ่ายเป็นการจัดทำรายจ่ายที่เกิดขึ้นเพื่อดำเนินธุรกิจฟาร์มเท่านั้น และในการจัดทำงบรายได้รายจ่ายนั้นจะไม่นำค่าแรงงานครัวเรือน (unpaid-labour) มารวม เนื่องจากไม่ได้มีการจ่ายเงินสด แรงงานเหล่านี้ประกอบด้วยแรงงานเจ้าของฟาร์ม แรงงานครัวเรือน และแรงงานแลกเปลี่ยน เป็นต้น

รายได้ฟาร์มสุทธิ

รายได้สุทธิ (net revenue) แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) รายได้สุทธิจากการดำเนินงาน เกิดจากรายได้ทั้งหมดที่เกิดจากรายได้จากการขายผลผลิต ผลพลอยได้ และรายได้อื่น หักรายจ่ายการดำเนินงานทั้งหมด
2) รายได้ฟาร์มสุทธิ (net farm income) คำนวณจาก รายได้ฟาร์มสุทธิจากการดำเนินงาน +/- ผลได้/ผลเสียเมื่อขายสินทรัพย์ทุน

ทั้งนี้ ผลได้/ผลเสียที่เกิดจากการขายสินทรัพย์ของฟาร์มจะแยกรายการออกมาต่างหาก ณ วันสิ้นงบรายได้ก่อนการคำนวณรายได้สุทธิจากการดำเนินงาน

กรณี ผลได้/ผลเสียจากการปลดพ่อพันธุ์แม่พันธุ์สัตว์คัดทิ้ง เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการผลิตที่กำลังดำเนินงาน ซึ่งเป็นกิจกรรมตามปกติของธุรกิจฟาร์มและคาดการณ์ได้ เมื่อฟาร์มปลดพ่อพันธุ์/แม่พันธุ์สัตว์ ถ้าขายราคาสูงกว่าทางบัญชี จะเป็น ผลได้ (+) แต่ถ้าขายได้ราคาต่ำกว่าบัญชีจะเป็น ผลเสีย (-)

กรณี ผลได้ผลเสียที่เกิดจากสินทรัพย์อื่น เช่น ที่ดิน เครื่องจักร อาคารสิ่งปลูกสร้าง และเครื่องมืออุปกรณ์การเกษตร ส่วนนี้สะท้อนถึงกิจกรรมการลงทุนของฟาร์ม ก่อนหารายได้ฟาร์มสุทธิ จะแยกรายการต่างหาก

โครงสร้างของงบรายได้รายจ่าย

รายการรายได้และรายจ่ายที่แสดงในงบรายได้รายจ่ายนั้นมีรายละเอียดมาก สามารถแสดงโครงสร้างรายได้รายจ่ายในงบเบื้องต้นได้ ดังนี้

รายได้ทั้งหมด (gross revenue)

ลบ ค่าใช้จ่ายการดำเนินงานทั้งหมด (total operating expenses)

บวก/ลบ Δ สินทรัพย์คงเหลือพืชและสัตว์

ลบ ต้นทุนการซื้อพ่อแม่พันธุ์สัตว์

บวก/ลบ ผลได้/ผลเสียจากการขายพ่อพันธุ์แม่พันธุ์สัตว์

บวก เงินอุดหนุนจากรัฐ

รายได้จากการดำเนินงาน (earnings before interest)

ลบ ดอกเบี้ยจ่าย

บวก/ลบ ผลได้/ผลเสียเมื่อขายสินทรัพย์ทุน (gain or loss on sale of capital asset)

รายได้ฟาร์มสุทธิ (net farm income)

ตัวอย่าง แบบรายงานของงบรายรับรายจ่าย

ฟาร์มสุขใจ

งบรายได้รายจ่าย

1 มกราคม 2566 – 31 ธันวาคม 2566

รายการ	ไม่เป็นเงินสด (บาท)	เงินสด (บาท)	รวม (บาท)
รายได้			
ขายพืชเศรษฐกิจ		XXX	XXX
ขายสัตว์เศรษฐกิจ		XXX	XXX
Δ สินทรัพย์คงเหลือพืช	XXX		XXX
Δ สินทรัพย์คงเหลือสัตว์	XXX		XXX
เงินอุดหนุนจากรัฐบาล		XXX	XXX
Δ มูลค่าพ่อพันธุ์แม่พันธุ์สัตว์	XXX		XXX
ผลได้/ผลเสียจากการขายพ่อพันธุ์แม่พันธุ์สัตว์ (ถ้ามี)		XXX	XXX
Δลูกหนี้การค้า	XXX		XXX
รวมรายได้ทั้งหมด (gross revenue) (1)	**XXX**	**XXX**	**XXX**
รายจ่าย			
ค่าปุ๋ย		XXX	XXX
ค่าอาหารและเมล็ดพืชสำหรับเลี้ยงสัตว์		XXX	XXX
น้ำมันเชื้อเพลิง และน้ำมันหล่อลื่น		XXX	XXX
ค่าจ้างแรงงาน		XXX	XXX
ค่าซ่อมแซมและบำรุงรักษา		XXX	XXX
ค่าประกัน		XXX	XXX

รายการ	ไม่เป็นเงินสด (บาท)	เงินสด (บาท)	รวม (บาท)
ค่าแรงงาน	XXX	XXX	XXX
ค่าภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง		XXX	XXX
การปรับค่า			
เจ้าหนี้การค้า	XXX		XXX
รายจ่ายล่วงหน้า	XXX		XXX
รายจ่ายค้างจ่าย	XXX		XXX
ค่าเสื่อมราคา	XXX		XXX
รวมรายจ่ายการผลิตไม่รวมดอกเบี้ย (2)	**XXX**	**XXX**	**XXX**
รายได้จากการดำเนินงาน (3) = (1) – (2)	**XXX**	**XXX**	**XXX**
ดอกเบี้ย			
ชำระเงินสด		XXX	XXX
∆ ดอกเบี้ยค้างจ่าย	XXX		XXX
รวมดอกเบี้ย (4)	**XXX**	**XXX**	**XXX**
ผลได้/ผลเสียเมื่อขายสินทรัพย์ทุน			
ที่ดิน		XXX	XXX
เครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์การเกษตร		XXX	XXX
อาคาร สิ่งปลูกสร้าง		XXX	XXX
รวมผลได้/ผลเสียเมื่อขายสินทรัพย์ทุน (5)	XXX	XXX	XXX
รายได้ฟาร์มสุทธิ (6) = (3) – (4) +/- (5)	**XXX**	**XXX**	**XXX**

ความสัมพันธ์งบกำไรขาดทุนและงบดุล

แสดงผลประกอบการของกิจการฟาร์ม ในช่วงระยะเวลา (เช่น ไตรมาส ปี) ทั้งรายได้ ค่าใช้จ่าย และกำไร/ขาดทุน

งบกำไรขาดทุนกับงบดุลมีความสัมพันธ์กันผ่านรายการกำไรสะสมในส่วนของเจ้าของในงบดุล คือ กำไรสุทธิในแต่ละงวดบัญชีจะทำให้กำไรสะสมเพิ่มขึ้น ส่งผลให้สินทรัพย์เพิ่มขึ้นหรือหนี้สินลดลง หรือทั้งสองกรณี ขณะที่การขาดทุนสุทธิจะให้ผลตรงข้าม คือ ทำให้กำไรสะสมลดลงและส่งผลให้สินทรัพย์ลดลง หรือหนี้สินเพิ่มขึ้น หรือทั้งสองกรณี นั่นคือ **กำไรสะสม** จากงบกำไรขาดทุน จะไปสะท้อนใน **ส่วนของเจ้าของ** ในงบดุลการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของทั้ง 2 งบ จะช่วยให้ผู้จัดการฟาร์มเข้าใจภาพรวมของสถานะทางการเงินและผล

ประกอบการของกิจการ สามารถวิเคราะห์ที่มาของกำไรว่ามาจากส่วนไหน ใช้วิเคราะห์ประสิทธิภาพของการใช้สินทรัพย์ได้ และประเมินความยั่งยืนของกำไรได้

ตัวอย่าง ฟาร์มมีกำไรแสดงในงบกำไรขาดทุน จำนวน 50,000 บาท ขณะที่สินค้าคงคลังในงบดุลลดลง 30,000 บาท ข้อมูลเบื้องต้นนี้ชี้ว่า กำไรของฟาร์มนี้อาจมาจากการขายผลผลิตที่เก็บไว้รอขายหรือขายปัจจัยการผลิตที่เหลืออยู่ ไม่ได้มาจากผลผลิตรอบการผลิตใหม่ อาจส่งผลต่อความยั่งยืนของกำไรของฟาร์มในอนาคต

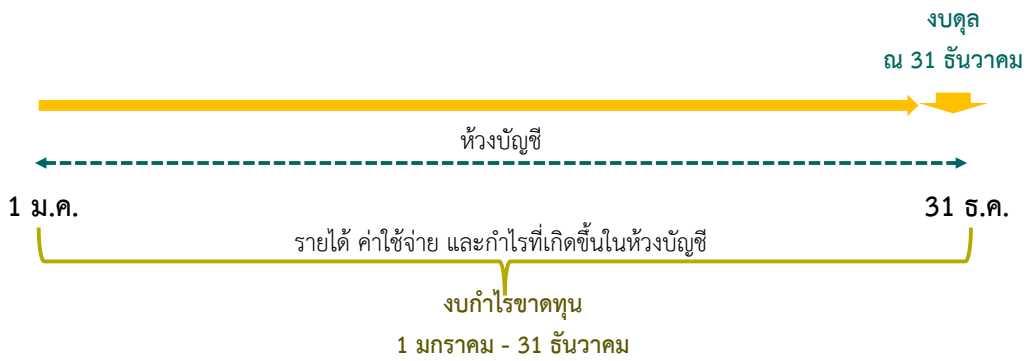

ภาพที่ 6 งบดุลและงบกำไรขาดทุน

การปรับปรุงงบงบกำไรขาดทุน

ในการจัดทำงบรายได้รายจ่ายตามเกณฑ์เงินสดมีข้อดีคือ ง่ายและเป็นประโยชน์ในประเด็นภาษี แต่รายได้สุทธิของฟาร์มที่จัดทำด้วยเกณฑ์เงินสดนั้นไม่สะท้อนถึงการดำเนินงานที่แท้จริง เนื่องจากรายได้จากการขายผลผลิตคงเหลือจากปีก่อนจะรวมอยู่ในรายได้ในห้วงบัญชีปัจจุบัน ก็จะทำให้งบกำไรขาดทุนนั้นไม่สะท้อนการดำเนินในห้วงบัญชีปัจจุบัน ทำให้การนำข้อมูลจากงบไปตัดสินใจเพื่อดำเนินจัดการฟาร์มผิดพลาดได้ ดังนั้น ในการจัดทำงบกำไรขาดทุนจึงควรปรับปรุงรายการคงค้างในงบกำไรขาดทุนด้วย โดยรายการรายได้เงินสดต้องปรับ 2 รายการ ได้แก่ มูลค่าสินทรัพย์คงเหลือ และลูกหนี้การค้า และรายการรายจ่ายเงินสด ต้องปรับ 3 รายการ ได้แก่ เจ้าหนี้การค้า และรายจ่ายคงค้าง และดอกเบี้ยค้างจ่าย เนื่องจากรายจ่ายเหล่านี้เกิดขึ้นเพื่อใช้ในกิจการเพื่อเกิดผลผลิตและรายได้ในห้วงบัญชีถัดไป โดยไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด จึงต้องปรับปรุงรายการคงค้าง มีแนวทางในการปรับ 3 แบบ คือ

1) การแปลงต้องปรับทั้งหมดเสมือนใช้เกณฑ์คงค้างตลอดห้วงบัญชี (ต้นปีถึงปลายปี)

2) ใช้จำนวนการเปลี่ยนแปลง (Δ) ของแต่ละรายการมาจากมูลค่า ณ วันเริ่มต้นและสิ้นสุดงบ

3) ใช้มูลค่าต้นปีและปลายปีจากงบดุล

ตารางที่ 9 การแปลงงบกำไรขาดทุนเกณฑ์เงินสดเป็นเกณฑ์คงค้าง

ระบบเกณฑ์เงินสด	วิธีแปลง	ระบบเกณฑ์คงค้าง
รายได้เงินสด	+/- Δ มูลค่าสินทรัพย์คงเหลือ นำมูลค่าสินทรัพย์คงเหลือต้นปี**หัก**ออกจากรายได้เงินสด จากนั้นนำมูลค่าที่นำไปบริโภคและสินทรัพย์คงเหลือปลายปีซึ่งเป็นการผลิตในห้วงบัญชีนี้แต่ยังไม่ได้ขายมารวมรายได้เงินสด +/- Δ ลูกหนี้การค้า หักลูกหนี้ต้นปีออกจากรายได้เงินสด เนื่องจากในส่วนของเกณฑ์เงินสดรวมไว้ในห้วงบัญชี จากนั้นนำลูกหนี้ปลายปีมาบวกเนื่องจากสะท้อนการผลิตในห้วงปีที่ผ่านมาแต่ยังไม่เป็นเงินสด	รายได้ทั้งหมด
รายจ่ายเงินสด	+/- Δ เจ้าหนี้การค้า +/- Δ รายจ่ายค้างจ่าย +/- Δ รายจ่ายล่วงหน้า +/- Δ มูลค่าปัจจัยการผลิตที่ยังไม่ได้ใช้ +/- Δ มูลค่าการลงทุนในพืชที่เติบโต (ต้องไม่ซ้ำกับรายจ่ายที่คำนวณแล้วในรายจ่ายล่วงหน้าและปัจจัยการผลิตที่ยังไม่ได้ใช้)	รายจ่ายดำเนินงาน
รายจ่ายค่าเสื่อมราคา	ไม่ต้องปรับค่า (ในการชำระภาษี ไม่ว่าจะใช้เกณฑ์ใดให้แสดงค่าเสื่อมราคา แต่ตามหลักบัญชีหากเป็นเกณฑ์เงินสดไม่ต้องระบุ)	รายจ่ายค่าเสื่อมราคา

ตัวอย่างการปรับปรุงงบกำไรขาดทุนด้วยมูลค่าต้นปีและปลายปีจากงบดุล

จากตารางที่ 10 แสดงการปรับปรุงงบกำไรขาดทุนจากงบดุล ซึ่งส่วนนี้ผู้จัดการฟาร์มต้องทำมูลค่าการเปลี่ยนแปลงให้เรียบร้อยก่อนการจัดทำงบกำไรขาดทุน โดยนำมูลค่าปลายปี หักออกด้วยมูลค่าต้นปีเพื่อให้ได้มูลค่าการเปลี่ยนแปลงสำหรับใส่ในงบกำไรขาดทุน

ตารางที่ 10 การปรับปรุงงบกำไรขาดทุนด้วยผลต่างมูลค่าต้นปีและปลายปีจากงบดุล

	มูลค่าต้นปี	มูลค่าปลายปี	มูลค่าการเปลี่ยนแปลง (△)
รายการรายได้:			
มูลค่าสินทรัพย์คงเหลือ (พืช)	- 48,000	+ 40,000	- 8,000
มูลค่าสินทรัพย์คงเหลือ (สัตว์ไว้ขาย)	- 50,300	+ 52,000	+ 1,700
ลูกหนี้การค้า	0	+ 1,200	+ 1,200
รายการรายจ่าย: ค้างจ่ายแต่ใช้ไปแล้ว			
เจ้าหนี้การค้า	- 5,000	+ 6,000	+ 1,000
รายจ่ายค้างจ่าย	- 900	+ 900	0
ดอกเบี้ยค้างจ่าย	- 16,200	+ 15,700	- 500
รายการรายจ่าย: จ่ายแต่ยังไม่ได้ใช้			
รายจ่ายล่วงหน้า	+ 2,000	- 500	+ 1,500
ปัจจัยการผลิตที่ยังไม่ได้ใช้	+ 4,000	- 4,000	0
การลงทุนในพืชที่กำลังเจริญเติบโต	+ 7,600	- 7,600	0

ตารางที่ 11 แสดงงบกำไรขาดทุนจากข้อมูลที่ได้ปรับปรุงใน ตารางที่ 10 โดยมูลค่าสินทรัพย์คงเหลือทั้งพืช สัตว์ พ่อแม่พันธ์สัตว์ ลูกหนี้การค้า อยู่ในส่วนรายได้ ขณะที่ เจ้าหนี้การค้า รายจ่ายค้างจ่าย และรายจ่ายล่วงหน้า นำมารวมไว้ในรายการรายจ่ายของงบกำไรขาดทุน โดยรายการที่ปรับค่าจะเป็นส่วนรายการไม่เป็นเงินสด สำหรับดอกเบี้ยค้างจ่าย ให้อยู่ในรายการของดอกเบี้ย ในส่วนไม่เป็นเงินสด

ตารางที่ 11 ตัวอย่างงบกำไรขาดทุนตามระบบเกณฑ์คงค้าง

รายการ	ไม่เป็นเงินสด (บาท)	เงินสด (บาท)	รวม (บาท)
รายได้			
ขายพืชเศรษฐกิจ		125,000	125,000
ขายสัตว์เศรษฐกิจ		185,000	185,000
Δ สินทรัพย์คงเหลือพืช	8,000		8,000
Δ สินทรัพย์คงเหลือสัตว์	1,700		1,700
เงินอุดหนุนจากรัฐบาล		20,000	20,000
Δมูลค่าพ่อพันธุ์แม่พันธุ์สัตว์	-		-
ผลได้/ผลเสียจากการขายพ่อพันธุ์แม่พันธุ์สัตว์	-		-

รายการ	ไม่เป็นเงินสด (บาท)	เงินสด (บาท)	รวม (บาท)
∆ลูกหนี้การค้า	1,200		1,200
รายได้ทั้งหมด (1)	**10,900**	**330,000**	**340,900**
รายจ่าย			-
ค่าปุ๋ย		25,000	25,000
ค่าอาหารและเมล็ดพืชสำหรับเลี้ยงสัตว์		35,000	35,000
ค่าลูกไก่		5,000	5,000
พืช		50,000	50,000
สัตว์		6,000	6,000
น้ำมันเชื้อเพลิง และน้ำมันหล่อลื่น		6,000	6,000
ค่าซ่อมแซมและบำรุงรักษา		500	500
ค่าประกัน		4,000	4,000
ค่าแรงงาน	24,000	20,000	44,000
การปรับค่า			
เจ้าหนี้การค้า	1,000		1,000
รายจ่ายล่วงหน้า	1,500		1,500
รายจ่ายค้างจ่าย	-		-
∆ ปัจจัยการผลิตคงเหลือ	-		-
∆ พืชที่ยังไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้	-		-
ค่าเสื่อมราคา	32,000		32,000
รวมรายจ่ายการผลิต (ไม่รวมดอกเบี้ย) (2)	**58,500**	**151,500**	**210,000**
ดอกเบี้ย		5,000	5,000
ชำระเงินสด		20,000	20,000
∆ ของดอกเบี้ยค้างจ่าย	(500)	-	(500)
รวมรายการดอกเบี้ย (3)	**(500)**	**25,000**	**24,500**
รวมรายจ่ายการดำเนินงานทั้งหมด (4) = (2) +(3)	**58,000**	**176,500**	**234,500**
รายได้ฟาร์มสุทธิจากการดำเนินงาน (5) = (1) - (4)	**(47,100)**	**153,500**	**106,400**
ผลได้/ผลเสียเมื่อขายสินทรัพย์ทุน			**-**
ที่ดิน			-

รายการ	ไม่เป็นเงินสด (บาท)	เงินสด (บาท)	รวม (บาท)
เครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์การเกษตร			-
อาคาร สิ่งปลูกสร้าง			-
รวมผลได้/ผลเสียจากสินทรัพย์ทุน (6)	**-**	**-**	**-**
รายได้ฟาร์มสุทธิ (5) + (6)	**(47,100)**	**153,500**	**106,400**

7.3 งบกระแสเงินสด

งบกระแสเงินสด (cash flow statement) คือ งบการเงินที่แสดงการเปลี่ยนแปลงเงินสดในการดำเนินการผลิตของกิจการฟาร์มในช่วงระยะเวลาหนึ่ง (เช่น รอบปีการผลิต) แบ่งออกเป็น 3 กิจกรรมหลัก คือ

1) กิจกรรมดำเนินงาน แสดงการไหลเวียนเงินสดจาก รายได้หลักของฟาร์ม เช่น เงินสดที่ได้รับจากการขายผลผลิต เงินสดที่จ่ายสำหรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน โดยรายได้และรายจ่ายฟาร์มที่เป็นเงินสด กระแสเงินสดไหลเข้า และไหลออก จะตรงกับงบรายได้รายจ่าย

2) กิจกรรมลงทุน แสดงการไหลเวียนเงินสดจากการลงทุนในสินทรัพย์ถาวรของฟาร์ม เช่น เงินสดที่ใช้ซื้อที่ดิน อาคาร เครื่องจักร เงินสดที่ได้รับจากการขายสินทรัพย์ถาวร เป็นต้น

3) กิจกรรมจัดหาเงินทุน แสดงการไหลเวียนเงินสดจากแหล่งเงินทุนของฟาร์ม เช่น เงินสดที่ได้รับจากการกู้ยืม เงินทุนจากการระดมทุน เงินสดที่จ่ายเพื่อชำระหนี้สิน ปันผล เป็นต้น

นอกจากนี้ บางฟาร์มมีกิจกรรมนอกฟาร์มที่เกิดกระแสเงินไหลเข้าและไหลออกเพิ่มเติมจากกิจการภายในฟาร์ม สามารถนำมารวมในงบกระแสเงินสดของฟาร์มได้เช่นกัน ตัวอย่าง นายสนมีรายได้จากการรับจ้างเหมาเกี่ยวนวดข้าว 5,000 บาท และมีรายจ่ายเข้าอบรมการขับโดรน 3,000 บาท ดังนั้น กระแสเงินสดจากกิจกรรมนอกฟาร์ม เท่ากับ 5,000 – 3,000 = + 2,000 บาท

ตารางที่ 12 ตัวอย่างรายงานงบกระแสเงินสดของฟาร์ม ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2566

รายการ	**กระแสเงินสด**		
	เงินสดไหลเข้า	เงินสดไหลออก	สุทธิ
รายได้และรายจ่ายฟาร์มเงินสดจากการผลิต			
ขายพืชและสัตว์เศรษฐกิจ	130,000		
อื่นๆ (เงินช่วยเหลือจากรัฐบาล)	20,000		
รายจ่าย			
ค่าสัตว์ อาหารสัตว์ และอื่นๆ		81,925	
รายจ่ายดำเนินงาน			
ค่าดอกเบี้ย			
ภาษีเงินได้และภาษีสวัสดิการสังคม		5,700	
เงินสดสุทธิจากกิจกรรมการผลิต	**150,000**	**87,625**	**62,375**
สินทรัพย์ทุน (จากการลงทุน)			
ซื้อพ่อพันธุ์แม่พันธุ์สัตว์			
ขายพ่อพันธุ์แม่พันธุ์สัตว์	36,000		
ซื้อเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์การเกษตร			
ขายเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์การเกษตร			
ซื้ออสังหาริมทรัพย์		120,000	
ขายอสังหาริมทรัพย์			
เงินสดสุทธิจากกิจกรรมการลงทุน	**36,000**	**120,000**	**(84,000)**
สินเชื่อ (จากการเงิน)			
ได้รับสินเชื่อใหม่	250,000		
ชำระคืนเงินต้น		50,000	
เงินสดสุทธิจากกิจกรรมทางการเงิน	**250,000**	**50,000**	**200,000**
กิจกรรมนอกฟาร์ม			
รายได้นอกฟาร์ม (ค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ย และอื่นๆ)	30,000		
รายจ่ายนอกฟาร์ม (ค่าครองชีพครัวเรือน ภาษีเงินได้ และอื่นๆ)		20,000	
เงินสดสุทธิจากกิจกรรมนอกฟาร์ม	**30,000**	**20,000**	**10,000**
กระแสเงินสดสุทธิ	**466,000**	**277,625**	**188,375**
เงินสดที่เหลือ (ส่วนสมดุล)			
ตอนต้นปี	65,000		
ตอนปลายปี		253,375	(188,375)
รวม	**531,000**	**531,000**	**0**

หนังสือแนะนำ

1) อัจฉรา โพธิ์ดี. (2566). เอกสารการสอนชุดวิชา การจัดการฟาร์ม (Farm management) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
2) นงนุช อังยุรีกุล. (2550). หลักการจัดการฟาร์ม. เอกสารคำสอน. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร
3) Kay, R. D., W. M. Edwards, and P. A. Duffy. Farm Management 10th. New York: McGraw Hill.
4) Olson, K. D. 2011. Economics of Farm Management in a Global Setting. Hamilton Printing Company. U.S.A.
5) Barnard, C.S. and J.S. Nix. 1982. Farm Planning and Control. Cambridge University Press. U.S.A.

คำถามท้ายบทที่ 5

1) หลักเกณฑ์การประเมินมูลค่าสินทรัพย์ฟาร์มประกอบด้วยอะไรบ้าง

2) ข้อมูลบันทึกธุรกรรมของฟาร์มเกษตรดี เป็นดังตาราง

เดือน/ปี	รายการธุรกรรม	มูลค่า
พ.ย. 64	ซื้อปุ๋ยที่ใช้ผลิตข้าวปี 2565 ชำระเงินสด	80,000
พ.ค. 65	ซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าว สารเคมี น้ำมันเชื้อเพลิง ชำระด้วยเงินสด	250,000
ต.ค. 65	ซื้อน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับการอบข้าว บันทึกลงบัญชี ยังไม่ชำระ	30,000
พ.ย. 65	ขายข้าวครึ่งหนึ่ง ได้รับเงินสด ข้าวส่วนที่เหลือยังไม่สี เก็บไว้ในยุ้งฉาก (ประมาณการมูลค่า)	500,000 500,000
ม.ค. 66	ชำระยอดน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับการอบข้าวเป็นเงินสดตามใบเสร็จ	30,000
พ.ค.66	ขายข้าวครึ่งหนึ่งของที่เก็บไว้ในยุ้งฉาง ได้รับเงินสด	600,000

จากตารางข้างต้น

2.1) บันทึกธุรกรรมของธุรกิจฟาร์มตามหลักเกณฑ์คงค้างและเกณฑ์เงินสด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565

2.2) คำนวณกำไรตามเกณฑ์เงินสดและเกณฑ์คงค้าง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565

3) ในการทำงบรายได้รายจ่ายหรืองบกำไรขาดทุนของฟาร์มสามารถใช้ได้ทั้งเกณฑ์เงินสดและเกณฑ์คงค้างให้ผลเหมือนกัน ท่านคิดว่าคำกล่าวข้างต้นถูกหรือผิดเพราะอะไร

4) เมื่อวันที่ 1 มกราคม ซื้อรถเกี่ยวนวดข้าวราคา 2 ล้าน โดยกำหนดอายุการใช้งาน 10 ปี หากขายออกจะได้ค่าซากร้อยละ 25 จงเติมตัวเลขในตาราง

วิธีการคำนวณและรายการ	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4
เส้นตรง (Straight line)				
- ค่าเสื่อม				
- มูลค่าทางบัญชี ณ สิ้นปี (มูลค่าคงเหลือปลายปี)				
ดุลลดลง 1 เท่า (Declining Balance)				
- ค่าเสื่อม				
- มูลค่าทางบัญชี ณ สิ้นปี (มูลค่าคงเหลือปลายปี)				
ผลรวมจำนวนปี (Sum of year digit)				
- ค่าเสื่อม				
- มูลค่าทางบัญชี ณ สิ้นปี (มูลค่าคงเหลือปลายปี)				

5) จงจัดทำงบดุลของนายเคน ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565 โดยใช้การประเมินแบบราคาตลาด (ข้อควรระวังบางรายการจำเป็นต้องใช้เกณฑ์ราคาต้นทุน)

5.1) คอกไก่ขนาดเล็กมูลค่าสร้างเท่ากับ 5,500 บาท เมื่อถึงสิ้นปี 2565 นับได้ว่าใช้งานมาแล้ว 7 ปี คาดว่าจะใช้ได้อีกเพียง 3 ปี และคงต้องรื้อสร้างใหม่ทั้งหมด คิดค่าเสื่อมราคาแบบเส้นตรง

5.2) เครื่องพ่นยาซื้อต้นปี 2560 ในราคา 18,000 บาท คาดว่ามีอายุการใช้งาน 10 ปี คิดค่าเสื่อมแบบเส้นตรง ไม่มีค่าซาก

5.3) เครื่องสูบน้ำ ซื้อมาต้นปี 2560 ในราคา 2,500 บาท อายุการใช้งาน 10 ปี เมื่อไม่ใช้งานขายเป็นเศษเหล็กราคา 500 บาท คิดค่าเสื่อมแบบเส้นตรง

5.4) ที่ดินทำการเกษตร 5 ไร่ พ่อให้มา เมื่อ 50 ปีที่แล้วซื้อมาไร่ละ 10,000 บาท ปัจจุบัน ราคาประเมินของกรมที่ดินไร่ละ 100,000 บาท

5.5) กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เมื่อต้นปี 2565 ในวงเงินกู้ 500,000 บาท โดยนำไปซื้อที่ดินทั้งหมดได้ที่ดิน 2 ไร่ ทำสัญญากู้ 5 ปี โดยต้องชำระดอกเบี้ยทุกปี เป็นอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 10 ต่อปี ตั้งแต่กู้มายังไม่เคยชำระเงินต้นเลย แต่ต้องชำระดอกเบี้ย ณ วันที่ 1 มกราคม 2566

5.6) กู้พ่อค้าในจำนวน 20,000 บาท ตอนต้นปี 2565 โดยมีดอกเบี้ยต้องชำร้อยละ 6 ต่อปี กู้ระยะเวลา 1 ปี ณ วันสิ้นปียังไม่ได้ชำระจะครบกำหนดวันที่ 1 มกราคม 2566

5.7) ต้นปี 2565 มีเงินสดอยู่ในมือจำนวน 3,000 บาท

5.8) อาหารไก่ซื้อมาต้นปี 10 ตัน ราคาตันละ 3,500 บาท ใช้ในรอบการผลิต 65 หมด แต่ณ วันปิดงบดุลเหลืออยู่ประมาณ 4 ตัน

5.9) ปุ๋ยอินทรีย์ซื้อมาต้นปี 5 กระสอบ ราคากระสอบละ 285 บาท ณ สิ้นปีวันปิดงบใช้ไปแล้ว 5 กระสอบ ซื้อมาแล้วจ่ายเงินไปแล้ว

5.10) ระหว่างห้วงบัญชีขายข้าวเปลือกได้กิโลกรัมละ 10.50 บาท จำนวน 5 กระสอบ และยังมีข้าวอยู่ในยุ้งฉางจำนวน 10 กระสอบ (35 กิโลกรัม/กระสอบ)

5.11) ต้นปีซื้อลูกไก่มาจำนวน 1000 ตัว ราคาตัวละ 25 บาท ขายไปแล้ว 985 ตัว ปลายปีมีไก่พร้อมขายออกแต่ยังไม่ได้ขายเป็นจำนวน 15 ตัว ราคาตลาดตัวละ 100 บาท

5.12) ขายยาเส้น ณ ฟาร์ม ไปในราคา 10,000 บาท ยังไม่ได้เงิน และยังเหลือในบ้านอีก 20 กิโล โดยราคาตลาดที่ขายได้หน้าฟาร์ม ราคากิโลกรัมละ 1,000 บาท

5.13) ณ สิ้นปี มีผลผลิตยาสูบยังไม่ได้เก็บเกี่ยว รออีก 1 เดือนเก็บเกี่ยว โดยไม่ต้องดูแลใดๆ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565 มีต้นทุนการผลิตเท่ากับ 50,000 บาท

5.14) ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐ 300,000 บาท

5.15) จ่ายค่าแรงคนงานในห้วงบัญชีของรอบปีการผลิตนี้ 20,000 บาท และ ใช้แรงงานครัวเรือน 1 คน อัตราค่าจ้างท้องถิ่นคนละ 300 บาทต่อวัน ทำงานในฟาร์มตลอดปี 10 วัน

5.16) ค่าประกันภัยข้าว 500 บาทต่อปี

5.17) ต้นปีไม่มีสินทรัพย์คงเหลือและลูกหนี้การค้าใดๆ ในส่วนของพืชและสัตว์ ส่วนรายการอื่น ๆ ตามที่ระบุก่อนหน้า

6) จากตารางงบรายได้รายจ่ายที่กำหนดให้ จงนำตัวเลขจากข้อ 5 มาเติมในงบรายได้รายจ่าย โดยดูตัวอย่างจากงบที่ใช้อธิบายในชั้นเรียน หากรายการใดไม่มีให้เว้นไว้ หากต้องมีรายการเพิ่มให้แทรก

7) จากรายการที่กำหนดให้ในข้อที่ 5 ให้นำตัวเลขมาลงในงบกระแสเงินสดและหากโดยดูตัวอย่างจากงบที่ใช้อธิบายในชั้นเรียน รายการใดไม่มีให้เว้นไว้ หากรายการใดไม่มีให้เว้นไว้ หากต้องมีรายการเพิ่มให้แทรก